

PRO MEMORIA

NETEKOME DVIEJŲ ŽYMIŲ MOKSLININKIŲ

Šį rudenį atsisveikinome su dviem Lietuvos ir pasaulio onkologijos mokslo bendruomenėje žinomomis mokslininkėmis – docente Zofija Ona Mickyte-Stukonienė (g. 1927 m. vasario 25 d.) ir profesore Laima Liudvika Gričiūtė (g. 1926 m. balandžio 15 d.).

Spalio 23 d., eidama 92 metus, mirė gydytoja citopatologė, medicinos mokslų daktarė, docentė Zofija Ona Mickyte-Stukonienė. „Aš niekur kitur nesiblaščiau, onkologijos srityje dirbau 60 metų: klinikoje ir laboratorijoje. Ši sintezė man labai daug davė, nes galėjau labiau žmogui padėti. Vos tik pradėjome kurti Onkologijos institutą, jau žinojau, ko noriu ir kas labai reikalinga Lietuvai. Kryptingai to siekiau, – prisiminė docentė. – Viską gyvenime pasiekėme tik dėl darbo ir žinių siekimo. [...] Svarbiausia, kad galėjau gydyti žmogų.“

Jos mokytojai buvo profesorai Janina ir Vladas Lašai, taip pat daug mokėsi iš profesorės mokinės prof. Elenos Stalioraitytės. Iš jų išmokusi ir to, kad ligas nustatyti galima tik išsiaiškinus priežastinius ryšius ir supratus žmogų kaip individą. Pasak Z. Stukonienės, tai jai padėjo suvokti būtent patologinę anatomiją.

Docentė 1952 m. baigė Kauno medicinos institutą, įsidarbino Kauno tuberkuliozės dispenseryje. Ištekėjusi už gydytojo Mečio Stukonio, kuris buvo pašauktas į karo tarnybą ir paskirtas į Ostrovą, išvyko kartu su juo. Dirbo onkologijos dispenseryje. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Tuo metu buvo kuriamas Onkologijos mokslinio tyrimo institutas. Z. Stukonienėi buvo pavesta organizuoti piktybinių navikų citodiagnostiką. Teko vykti mokytis į Charkovo onkologijos institutą. Dirbo kartu su žinomais citodiagnostikos specialistais. Pirmasis Z. Stukonienės tyrinėjimų objektas buvo natyvinių skreplių preparatų tyrimas, kurio tikslas – plaučių navikų diagnostika. 1967 m. ji apgynė medicinos mokslų kandidato disertaciją apie plaučių vėžį. Z. Stukonienė stažavosi Sankt Peterburge ir Maskvoje. Vėžio tyrinėjimo tarptautiniame centre Lione, Prancūzijoje, dirbo Leono Beraro onkologijos centro citologinėje laboratorijoje. Įgijusi vertingos patirties tęsė darbą Lietuvoje. Pagrindinės jos darbo kryptys: plaučių ir gimdos kaklelio vėžio citodiagnostika, citopatomofozė, histoklinika ir patikrinimas. Docentės dėka Lietuvoje įdiegtas citodiagnostinis tyrimo metodas. Onkologijos centre ji subūrė kvalifikuotų citodiagnostų grupę. Doc. Z. Stukonienė tapo pagrindine Lietuvos gydytojų konsultante navikų, ypač plaučių, citodiagnostikoje. Bendradarbiavo su kitų šalių citologais. Kartu su Latvijos mokslininkais dirbo aprobuojant naujus citologinių tepinėlių automatizuoto vertinimo aparatus TASI ir citoklasifikatorių. Z. Stukonienė – aplinkinių terapeutų kursų, organizuojamų Lietuvos onkologijos centre, kuratorė. Tyrėjos patirtį perdavė Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studentams ir rezidentams. 1996 m. jai suteiktas vyresniojo mokslinio bendradarbio vardas. Mokslininkė paskelbė daugiau kaip 100 mokslinių publikacijų, yra keletas metodinių leidinių, vadovėlio „Patologinė anatomija“ (antrasis leidimas 2001 m.), „Citologijos“ skyriaus autorė. Mokslinėse konferencijose ir posėdžiuose dalyvavo ne tik kaip pranešėja ir organizatorė, bet ir kaip citopatologijos ekspertė bei konsultantė. „Visą gyvenimą tarnavau tiesiogiai žmonėms. Mano reta specialybė, išugdyta mokytojų. Nuo to priklauso ne tik teisinga diagnozė, bet ir tinkamai parinktas gydymas, jungiant etiopatogenetinį ligos supratimą greitesniam ir tikram sveikimui. Tam reikalingas mediko pareigin-

gumas, žinios ir meilė kenčiančiajam, negaluojančiam ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai. Būtina įskiepyti pacientui sveikimo viltį, padėti gydytojiui jį gydyti, atskleidus savižautos smulkausius niuansus, kurių gydytojas pats nejaučia, bet privalo suprasti. Ne veltui Hipokratas yra pasakęs, kad ligonį gydo gamta, o gydytojas tik padeda. Gamtos

sukurtas vidinis žmogaus pasaulis su nesuskaičiojamomis biocheminėmis reakcijomis, iki tam tikro laipsnio prisitaikymo reakcijomis yra stebuklingas. Šiandieną jis suprantamas imuninės sistemos vardu“, – kalbėjo mokslininkė.

Lapkričio 3 d. išėjo ir Lietuvos eksperimentinės onkologijos kūrėja ir puoselėtoja, vėžio prevencijos Lietuvoje iniciatorė, vėžio kontrolės organizatorė profesorė Laima Liudvika Gričiūtė. Docentė Z. Stukonienė yra sakiusi: „Mano visas gyvenimas praėjo greta jos. Atėjau į jos vadovaujamą eksperimentinę laboratoriją. Mes visą laiką buvome bičiulės, dalijomės viskuo.“

1952 m. baigusi Kauno medicinos institutą, L. Gričiūtė įstojo į

Pirma iš kairės – Z. Stukonienė, šalia – prof. L. Gričiūtė, 1994 m.

Lietuvos Mokslų Akademijos Eksperimentinės medicinos ir onkologijos instituto aspirantūrą. Pagrindinis tyrimų objektas — pelių plaučių adenomos, kurios yra modelis tirti navikų augimą slopinančių ir skatinančių veiksmų poveikį bei kai kuriuos kitus onkogenezei svarbius reiškinius. 1955 m. apgynė kandidatinę disertaciją. 1957 m. įsteigus Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos Onkologijos mokslo tyrimo institutą, L. Gričiūtė buvo pakviesta vadovauti šio instituto Patomorfologijos laboratorijai. Eksperimentuojant su gyvūnais jai pavyko sukelti žiurkėms bronchogeninius navikus, kurie histologine sandara ir biologinėmis savybėmis atitiko žmogaus vėžį. Pasiūlyta hipotezė, kad eksperimentinėje plaučių kancerogenezeje svarbus vaidmuo tenka ir rizikos faktoriams, ir gyvūnų anatominiams bei fiziologiniams ypatumams. 1966 m. apgynė daktaro disertaciją. 1967 m. L. Gričiūtėi buvo paskirta Vėžio tyrimo tarptautinio centro stipendija, ir ji vienerius metus stažavosi Radžio instituto Genetikos laboratorijoje Paryžiuje. Šešeri įtempto darbo metai Vėžio tyrimo tarptautiniame centre Lione, kur ji vadovavo Aplinkos kancerogenų skyriui. L. Gričiūtės monografijoje „Alkoholis ir vėžys“ (1994 m.) aprašyti alkoholio poveikio vėžio atsiradimui ir plėtojimuisi tyrinėjimai. Grįžusi į Vilnių, nuo 1980 m. mokslininkė dvejus metus dirbo Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos Epidemiologijos ir higienos instituto direktoriaus pavaduotoja mokslui, vėliau, 1982–1990 metais, – Onkologijos mokslo tyrimo instituto direktore. 1989 m. L. Gričiūtei suteiktas profesorės vardas. Jos pastangomis Institute įkurta Vėžio profilaktikos laboratorija, vėliau pavadinta Lietuvos onkologijos centro Aplinkos kancerogenų laboratorija. Profesorė L. Gričiūtė daug metų vadovavo bendrai Vilniaus universiteto Lazerinių tyrimų centro, Biochemijos ir biofizikos katedros, Kauno technologijos universiteto ir Lietuvos onkologijos centro mokslo programai „Lazerinė fotosensibilizacija navikų terapijoje“. Už fotodinaminės navikų terapijos krypties darbų ciklą prof. L. Gričiūtei ir bendraautoriams 1993 m. buvo įteikta JAV mokslininko T. Maimano premija, o 2003 m. – Lietuvos mokslo premija. Profesorė dirbo koreguojant 2003 m. Europos kodeksą prieš vėžį. Mokslininkė skaitė pranešimus tarptautiniuose kongresuose, konferencijose bei simpoziumuose. Profesorė buvo Vėžio tyrimo tarptautinio centro narė.

Janina Valančiūtė,
Lietuvos medicinos biblioteka